

ЗАБОРАВЉЕНИ КЊИЖЕВНИК СА ЈУГА СРБИЈЕ: ДИМИТРИЈЕ Н. АЛЕКСИЋ (1857-1889), НИШКИ И ЛЕСКОВАЧКИ ПРОТА

У огледу је приказа књижевна биографија и животни пут заборављеног књижевника са југа Србије, Димитрија Н. Алексића (Алексинач, 11. новембар 1857 – Лесковац, 19. децембар 1889). Исакао се као црквени писац, књижевник и уредник у осамдесетим годинама 19. вијека. У огледу су приказани радови поучно-вјерског карактера, приповијетке, пјесме и преводи са руског језика, као и уређивање *Црквеног гласника* (1887-1889), те календара *Крин* (1887). Посебно су представљене књиге овога писца: *Богословија и свештенство у Србији* (црквена студија, Београд, 1880), *Убрисана суза* (поема, Београд, 1880), *Велики четвртак* (црквена поема, Београд, 1880), *Велики петак* (црквена поема, Београд, 1881), *Велика субота* (црквена поема, Београд, 1885), *Мученици за веру* (црквено-историјска новела, Београд, 1886), *Свети Адријан и Наталија* (црквено-историјска новела, Београд, 1888). Средишње аналитичко мјесто припало је роману *Осветници* (Ниш, 1886), као најкомплекснијем књижевном остварењу овога писца и једном од најранијих романа објављеног у некој од штампарија града Ниша.

Кључне ријечи: Српска књижевност, јужна Србија, 19. вијек, заборављени књижевници, црквене студије, поеме, црквено-историјске новеле, романи

1.0.Скрајнути и добрим дијелом заборављени српски књижевник и културни радник, Димитрије Н. Алексић, био је учитељ, храбри ратник, црквени писац, уредник, намјесник власитиначки, нишки и лесковачки прота, као и један од запажених и „одличних беседника свога времена“ (Протић, 1978: 3). Рођен је у Алексинцу, 11. новембра 1857. године, а преминуо је у Лесковцу, 19. децембра 1889. године. Овај датум рођења и смрти, наводи највећи број Алексићевих биографа, а посебно о томе детаљно пише Милисав Д. Протић (Протић, 1978: 19). Међутим, важно је имати у виду и чињеницу да у лексиконској одредници *Српског биографског речника*, коју је урадио Предраг Пузовић, стоји као датум Алексићевог рођења 10. новембар 1856. године (Пузовић, 2004: 107). Отац му је био Никола Алексић, алексиначки трговац, који се са породицом настанио у Београду 1860. године, док је мајка Јелена, била из породице Милојковић из Ћуприје. У Београду је завршио основну школу и нижу гимназију, као и Богословију. По завршетку школовања 1875. године био је најприје учитељ у Мозгову код Алексинца

до марта 1877. године. Од јуна 1876. године био је актер у Српско-турском рату, када је био мобилисан као комесар у интендантским и санитарским задацима. Посебно се истакао у Боју код Ђуниса, 29. октобра исте године, тако да је за те заслуге био одликован „Медаљом ратне споменице“. Због тога што је у рату била оштећена школска зграда у Мозгову, није могао да се врати на старо учитељско мјесто, већ је морао да тражи нови посао или ново постављење. У марту 1877. године постављен је за учитеља у Великом Селу код Београда. У августу исте године оженио се дјевојком Христином из Сокобање. Пошто је као „ватрени либерал“ имао одређених проблема око учитељског намјештења у Београду, јер је на власти била „напредњачка влада“, одлучио је да прихвати позив митрополита Михаила (Јовановића), тако да је рукоположен за свештеника у октобру 1877. године. Најприје је био седам мјесеци практикант у Конзисторији београдској, а затим је од краја маја 1878. године до септембра 1882. обављао различите дужности: служио као ђакон у Саборној цркви у Јагодини, обављао је и посао учитеља у тој вароши, а затим је од фебруара 1879. године радио као писар и практикант у Епархијској конзисторији нишкој, гдје је у фебруару 1880. године рукоположен у чин свештеника. У Нишу је остао до јесени 1881. године, последице чега је постављен за архијерејског намјесника у Власотинцу. Од септембра 1882. до смрти био је свештеник у Лесковцу и уредник листа *Црквени гласник* (1887-1889). Његовим напором, а уз подршку епископа нишког Димитрија (Павловића), подигнута је Светоилијинска црква у Лесковцу (1889). Крајем децембра 1887. године, поменути епископ нишки Димитрије одликовао га је „надбедреником“ за неуморни и несебичан рад, а убрзо иза тога произведен је у чин протојереја. У Лесковцу се истакао и радом у Црвеном крсту, због чега је одликован медаљом овога друштва, а био је и „књижничар“ у пододбору Друштва Светог Саве у овом граду. Председник тог друштва био је Милош С. Милојевић, познати историчар, тадашњи директор ниже лесковачке гимназије. Димитрије Н. Алексић је у преминуо прерано, од туберкулозе, са тек напуњене тридесет двије године живота. Сахрањен је на Светоилијинском гробљу у Лесковцу, гдје се и данас налазе његови земни остаци и надгробни споменик Лесковцу (Димитријевић, 1954: 14-15; Ђорђевић, 1970: 209-213; Протић, 1978: 3-20).

2.0. Приповијетке, пјесме, радове вјерског и црквено-поучног карактера, као и преводе с руског језика објављивао је у више листова: *Српска независност* (1881), *Хришћански весник* (1883), *Нишке новине* (1885), *Црквени гласник* (1887-1889), као и у појединим календарима, међу којима посебно издвајамо *Крин* који је самостално уредио и објавио 1887. године у Лесковцу. Посебно је важно истаћи његово уређивање црквено-књижевног листа *Црквени гласник*, укупно 72 броја, која су излазила петнаестодневно, са пре-

цизмом уређивачком концепцијом и сталним рубрикама: „Песме“, „Чланци и расправе“, „Историја“, „Наука и забава“, „Беседе и посланице“, „Дописи“ и „Разно“. Поред *Хришћанског весника*, био је то у Краљевини Србији једини лист сличног уређивачког концепта и садржине. У поменутом лесковачком календару *Крин*, Алексић је написао већину прилога, а између осталих објавио је и двије приповиједне слике из живота у паланци: „Паланачка пресуда“ и „Стрижба“.

Објавио је и више пригодних црквених и књижевних публикација у форми посебних издања: *Богословија и свеиштенство у Србији* (Београд, 1880), *Велики четвртак* (Београд, 1880), *Велики петак* (Београд, 1881), *Велика субота* (Београд, 1885), *Мученици за веру* (црквено-историјска новела, Ниш, 1886), *Осветници* (роман, Ниш, 1886), *Свети Адријан и Наталија* (црквено-историјска новела, Лесковац, 1888). Из те пригодне црквено-књижевне перспективе, посебно су интересантне три његове књиге/поеме: *Велики четвртак*, *Велики петак* и *Велика субота*, јер се у њима ради о препјевима јеванђелских догађаја. На примјер, у поеми *Велики четвртак* има укупно 26 строфа/октава сачињених из стихова осмераца, који опонашају ритам и метрику народних пјесама. Ево како гласе почетни стихове или прве строфе ове поеме: „Збор збориле старешине// Од народа Јудејскога,// Зборећ’ дрхћу од љутине// И од страха великога:// - Син Божји с неба ј’ сиш’о// Бог га посла милостиви, // К’ људима је грешним приш’о,// Мртве људе да оживи“. Поема *Велики петак* је нешто опширнија и има тридесет двије строфе/октаве испјеване у стиховима осмерцима, док поема *Велика субота* има двадесет седам строфа/октава испјеваних у стиховима осмерцима. У том погледу укратко указујемо и на двије сродне црквено-историјске новеле: *Мученици за веру* у којој је на популаран начин романтизован живот и мучеништво Свете Варваре. Ова новела је 1888. године преведана и на руски језик и објављена у листу *Руски Паломник*. Друга црквено-историјска новела *Адријан и Наталија* објављена је у издању *Црквеног гласника*, а замишљена је као „Пилатова исповест“.

2.1. У књижевном смислу је најзахтјевније урађен, а самим тим је и најбоље Алексићево остварење, роман *Осветници* који је у „Прологу“ проблематизовао „Маџарску буну“ (1848-1849) и трагичну историјску судбину српског народа располућеног између сукобљених интереса аустријских и угарских политичких групација средином 19. вијека. Међутим, наког тога увода, заплет је ретроспективно враћен стотину година раније, а затим усмјерен на судбину једне српске породице из Светог Андрије (Сент-Андреје), у тадашњој Угарској, која се преселила у Француску средином 18. вијека. Наведена сеоба је била директна последица државне политике Марије Терезије и насилног унијаћења православних Срба на теориторији Аустро-угарске монархије, што је између осталог имало за последицу велико иселавање

готово сто хиљада Срба, под управом капетана Текелије и Хрвата, у царску Русију, на простор између Кијева и Оцакова, када су своју нову насеобину и назвали „Нова Србија“ (Алексић, 1886: 5). Алексић у свом роману, не прати судбину те иселене српске већине на царске руске просторе, како је то касније, рецимо, на магистралан начин урадио Милош Црњански у *Сеобама* (1929) и *Другој књизи Сеоба* (1962), већ издвојену судбину само једне српске породице, трговца Марка Љубишића, који се са супругом Маријом и двогодишњим сином Стеваном, запутио на потпуну другу страну, у западне европске крајеве и град Париз.

У „Прологу“ романа, Алексић кроз глас свезнајућег приповједача указује на историјски контекст као битан фактор његове приповиједне мотивације и подсећа читаоце на „Велику сеобу Срба“ под патријархом Арсенијем Чарнојевићем, који је 1690. године „на позив цара Леополда који им златна брда обећаваше“, повео српски народ из старе постојбине, тада поробљене и под турском управом, на нове просторе. Срби су тада повјеровали да ће „под окриљем силног хришћанског цара – ма и римске вере“, засновати нови и срећнији живот. Иако то у овом посебном издању романа није наглашено, важно је имати у виду да су *Осветници* најприје објављивани као „подлистак“ у наставцима у *Народним новинама* у Нишу (1886), а тек иза тога је исте године текст романа прештампан и као посебно издање у Штампарији Косте Чендеша.

Роман *Осветници* у типолошко-жанровском погледу можемо посматрати као историјско-друштвени тип романа, али и као поучни и авантуристички тип романа. Историјским романом га чини мотивисање догађаја и судбина јунака одређеним конкретним историјским догађајима. Поучно-авантуристичким типом романа га чини усложњавање заплета читавим низом породичних, љубавних и социјалних судбина, обухватањем огромних географских простора, као и непосредним етичким поукама и порукама.

Дјело тематизује у уводном, „пролошком“ казивању вјерско и национално страдање српског народа, које је имало као посљедицу нову сеобу 1751. године. У каснијим поглављима, тематизоване су социјалне недаће француског народа, као и судбина онога потомка те једине српске породице досељене у Париз из Угарске. Ради се углавном о социјалним проблемима који су разарали живот радничке класе и условили појаву Француске револуције 1789. године. У композиционом и наративном смислу дјело је засновано на смјењивању проспективног и ретроспективног казивања. Могли бисмо нагласити да у „пролошком“ дијелу казивања доминира проспективни приступ, док у осталим дијеловима романа средишњу позицију заузима ретроспективна нарација и смјењивање различитих временских планова и перспектива наратора.

Можда је овдје посебно важно нагласити чињеницу да Алексићев свезнајући приповједач, упркос прокламованој амбицији да буде крајње објек-

тиван у своме романескном казивању, гради и једну специфичну врсту блискости са читаоцима. Обраћа им се са ријечима „драги читаоци“, у оним тренуцима када жели да промијени те перспективе или онда када жели да нагласи трагичну социјалну слику радничких породица, као и бахатост и блазираност богаташких кругова, све до расипништва краља и чланова династије. „А сад ћемо ми, драги читаоци, да оставимо и барона, и бароницу, и Фернанда и нећемо бити с њима на раскошној забави какву је могао приредити само раскалашни краљев брат Луј“ (Алексић, 1886: 26).

Роман је сачињен из „Пролога“ и укупно девет поглавља: „Краљев дан“, „Отпуштени радник“, „Освета“, „Губилиште“, „У жалости“, „Стари рачуни“, „Откривење“, „Два побратима“, „Последња освета“. Трговачка породица Марка Љубишића није се случајно окренула према западу и доселила у Париз, јер је управо он као младић претходно „трговачке науке“ био изучио у Паризу, тако да је вјеровао да добро познаје ту средину и да ће се лакше са породицом скрасити у француској престоници. У почетку је заиста све кренуло на срећан начин, засновао је успјешну трговину, али послје свега три мјесеца главни јунак тешко оболијева од „галоп-јектике“ и умире. Мјесец дана након тога исто се дешава и његовој супрузи, а несрећни дјечак Стеван нашао се сам, пошто је у страном свијету и без било какве ближе или даље родбине изгубио и оца и мајку. Тада га је усвојио један пекар, „да га одрани, рачунајући да ће временом имати у њему ваљаног радника коме неће ништа плаћати“ (Алексић, 1886: 7). Практично му је тада дат и нови идентитет и под именом „Флавијан“ је у тешким условима одрастао до осамнаесте године живота, када је одлучио да се осамостали и ступи као фабрички радник у једну „свилару“, чији је власник био богати барон Робен. У двадесет првој години оженио се дјевојком Силвијом, такође радницом из фабрике, засновао је породицу и добио тројицу синова, а да при томе готово ништа није знао о свом српском поријеклу, нити је знао или разумијевао српски језик. Тим приповиједним информацијама, Алексић је као романописац проблематизовао трагичну судбину однорађавања које је проистекло овдје конкретно из те породичне сеобе, али и да на ширем плану сугерише погубну посљедицу губљења идентитета свих народа, па самим тим и његовог српског народа, који су се запутили на неизвјесну путању сеоба и напуштања старих постојбина.

Тематизација социјалног страдања француског народа под управом Луја XVI, која је наговијештена у „Прологу“, а сасвим отворена већ у првом поглављу „Краљев дан“, заснована је на дочаравању застрашујућих контраста. Наспрам сиромаштва и глади радника, болести њихове дјеце и немогућности да се лијече, приказано је бахато расипање новца и бездушност богаташа. Флавијан је био принуђен да затражи од газде Робена позајмицу од свега пола франка, јер му је треће и најмлађе дијете било на самрти. Умјесто позајмице, Робен га обавјештава да ће због тог узнемиравања и дрскости

сутра бити исплаћен и отпуштен из фабрике. Истога дана је стигла трагична вијест да је фабрички радник Вилинг са женом и двоје дјецe затечен мртав у стану, а сви су преминули од глади, што је изазвало велико узнемирење међу свим осталим радницима. Истовремено је насупрот овим трагичним сликама свеопште биједи и сиромаштва, приказано расипништво барона Робена, који је куповао својој супрузи Евђенији скупоцјени накит у вриједности од четири хиљаде франака, а једном новинару и уреднику листа плаћао је више стотина евра као донацију да би му штампао један поздравни чланак, са позлаћеним словима, који је био написан као удворичка бесједa у част обиљежавања краљевог рођендана. Наводимо управо један такав карактеристичан опис баронице Евђеније: „Њено одело беше раскошно преко сваке мере. Дијадема која јој беше на глави, беше изредна, а крупни брилијанти и дијаманти трепераху бајном светлошћу, као сјајне звезде на тихом, ведром небу кад месеца нема; а на рукама јој се блистаху драгоцени прстенови“ (Алексић, 1886: 10).

Касније је у трећем поглављу романа, под насловом „Освета“, Алексић проблематизовао не само питање декаденције богаташких феудалних породица и династичке камариле, из владајуће породице Лујевих, већ и чињеницу да је дошло до потпуног распада некада угледних витешких/ритерских кругова који су својим јунаштвом и посебном врсте етике чували устројство и углед цјелокупног француског друштва. То је нарочито наглашено приликом сажетог осврта на раскошну дворску гозбу организовану поводом прославе краљевог рођендана у виду сљедећег приповједачког коментара: „Нека се проводе гости на гозби, на којој не беше ниједнога јуначког ритера, јер у то доба њих већ никако и не бијаше – они су се претопили у салонске људе помоћу оваквих забава“ (Алексић, 1886: 26).

Све то је изазвало код Флавијана жудњу са осветом, јер је сматрао барона Робена одговорним за смрт свога најмлађег сина, тако да је уз помоћ двојице фабричких радника, направио засједу и убио бездушног богаташа под окриљем ноћи када се враћао са прославе обиљежавања краљевог рођендана. При томе није дирао бароницу Евђенију и њиховог двадесетогодишњег сина Фернанда. Касније се Флавијан сам предао полицији, али приликом истраге није хтио да ода саучеснике, упркос страшним мукама којима је био изложен. Алексић веома упечатљиво у четвртном поглављу романа, под насловом „Губилиште“, приказује психолошке сцене истраге, суђења, доношења смртне пресуде, као и самог јавног погубљења Флавијана. У поглављу „У жалости“ приказане су етичке последице које су проистекле из овог трагичног догађаја. Док је Флавијанова супруга, удовица Силвија, била у дубокој жалости и једва је прехрањивала своја два сина, највише уз помоћ радника из бивше Флавијанове фабрике, дотле се у баронској породици брзо заборавило на Робенову смрт, а Евђенија се само годину дана послје, преудала за новинара Арена и однијела дио свога имања. Истовремено се

Фернандо оженио блазираном дјевојком Маријом и са истом бездушносту наставио да води очеве фабричке послове и финансијске трансакције.

Након тога је наративно вријеме значајно убрзано, јер у поглављу „Стари рачуни“, долази до темпоралног скока од десет година, који приповједачу омогућава да ретроспективно саопшти нове животне, као и историјске околности главних актера романеског заплета. У средишту додатног заплета изложен је приказ Француске револуције (1789), а међу побуњеницима је посебно издвојена фигура старијег Флавијановог сина, Лафајета, који сада као осветник долази у богаташку Фернандову кућу, пљачка га и убија, и тако се свети за сво зло које је ова баронска породица претходно починила његовом оцу и мајци. Лафајет приликом пљачке убија Фернанда, али касније и сам умире од посљедица тешког рањавања, а сво опљачкано богатство оставља брату Мороу и мајци. Након тога трагичног догађаја, Евђенија је са преживјелим унучетом Бекетовом побјегла у Италију да би се спасила од даље освете револуционара и разуларених пљачкаша. Дуго ће при томе боравку у Италији скривати тајну свога племићког поријекла, а стварну истину ко су били његови преци открива своје унуку Бекетову, тек кад је порастао и пожелио да се јави као добровољац у плаћеничку војску коју су Французи окупљали за Наполеонов рат против Русије. Младић је то учинио у настојању да спаси и себе и своју помајку-баку од тешког сиромаштва и социјалне биједи којима су били изложени приликом егзила у Италији. Евђенија тада показује драгоцјену скривену кутију са племићким обиљежјима која су посједовали њени муж и син, а која су била једини траг свједочанства о њиховом великашком поријеклу. Откривање те породичне тајне додатно учвршћује Бекетова не само у намјери да се определијели за одлазак у Париз, град свога рођења, него и да освети своје трагично настрадале непосредне претке и поврати стварни породични идентитет и своје великашко поријекло.

Пошто је романескни заплет, како смо то претходно нагласили, изграђен у маниру авантуристичких романа 19. вијека, а у појединим дијеловима је веома сродан са сличним остварењима Јакова Игњатовића, поготово његовог романа *Васа Решеpekt* (1875), Алексић је касније укључио читав низ других историјских и приватних судбина. Посебно се то односи на приказ припреме Наполеонових ратова које је водио против царске Русије (1812-1815). У складу с тим, даљи романескни заплет почива на двострукој „освети“. Бекетов приликом путовања у Париз, у настојању да се пријави у Наполеонову војску, упознаје на лађи младића Мартина, који је такође због сиромаштва пошао да се прикључи Наполеоновим јединицама, зближава се и побратими се са њим. Прије одласка у рат против Русије, Бекетов у Паризу покушава да убије Мороа, који је под лажним идентитетом као „барон Фернандо“ био преузео сву имовину која је претходно припадала Бекетовом дједу и оцу. У драматичној сцени пљачке и освете, у крвавом гушању, Фер-

надно успијева да се спаси и да убије Бекетова, а Мартин који је био заједно са својим побратимом проналази начин некако да побјегне и после тога одлази у трагични рат против Руса.

Расплет романа у поглављу „Последња освета“, додатно је управо усмјерен на приказивање потоње судбине француског официра Мартина. У току Наполеонових ратова, упркос великом војничком поразу од Руса, Мартин се враћа у Париз, те као мајор Наполеонове гарде гради лијеп друштвени углед. Потом је у једном трагичном љубавном заплету и ненамјерно дошао у прилику да освети свога негдашњег побратима Бекетова. Наиме, након повратка у Париз, Мартин се заљубио у дјевојку Лоту, кћерку грофа Христијана, и кад је намјеравао да је ожени, родитељи су је дали богатом просцу, лажном барону Фернанду, односно стварном Мороу. Дјевојка у растројству одлучује да изврши самоубиство јер није била спремна да се одрекне искрене и велике љубави коју је осјећала према Мартину. На крају се та „последња освета“, управо и односи на Мартиново убиство Фернанда/Мороа, а онда и на трагично самоубиство на гробу своје несудожене супруге Лоте, а непосредно поред гроба свога побратима Бекетова: „Тад прислони пиштољ на своје чело и опали. Пиштољ пуче, зрно му разнесе главу, мозак Мартинов прсну по околини и он паде мртав на два гроба“ (Алексић, 1886: 62).

Укрштајући особине пикареско-романтичарског заплета са одликама миметичког-реалистичког и веристичко-натуралистичког приповиједања, Димитрије Алексић је створио роман занимљиве концепције, који је свакако могао бити привлачан за тадашњу читалачку публику на крају 19. вијека. Посебно су упечатљиве наглашене етичко-дидактичке поуке романа, у којима је отворена расправа о питањима социјалне биједи и друштвене неправде, као и класних разлика и трагичне расподјеле људских добара. Истовремено у роману су отворене и идеје о постојању „више правде“, те о нужним природним законима постојања „осветника“, који су увијек вођени неком невидљивом, судбинском руком. Ти невидљиви закони показују да је добро увијек побједник над злом и да се на туђој несрећи, ма колико она била социјално мотивисана и оправдана, не може градити било каква срећа, нити смисао људског постојања.

2.2. Уређивање „црквено-књижевног листа“ *Црквени гласник* (1887-1889), представља свакако највећи културни подухват проте Димитрија Н. Алексића. У ранијем пажљивом и овдје већ цитираном истраживању Милисави Д. Протића указано је на следеће формалне карактеристике овога листа: „Црквени гласник је излазио двапут месечно – 15-тог и последњег сваког у месецу. Све три године излазило је по 24 броја у свескама од једног штампаног табака од 16 страна, на осмини; годишње 384 стране. Укупно за све три године изашло је 1152 странице са свега пет двоброја и то: II/ 1888, 31. јула двоброј 13. и 14. (37 и 38) и 31. августа 15 и 16. (39 и 40). У последњој

1889. години изашла су три двоброја: 8. и 9. (56 и 57), 30. априла; 13 и 14 (61 и 62), и 1. јула и 15. и 16. (63 и 64), од 1. августа“ (Протић, 1978: 22). Колико је Алексић био важан за судбину овога гласила најбоље показује чињеница да се лист практично угасио онога тренутка кад се упокојио његов уредник, 19. децембра 1889. године.

Наравно, неопходно је нагласити и чињеницу да је Димитрије Н. Алексић био и најзаступљенији аутор у сва три годишта листа. У првом годишту (1887), објавио је укупно 29 текстова. Указујемо на неке од најважнијих: на црквену расправу „Православље и папство“; на практична упуства из црквено-народног живота: „Пред причешће“, „Празноверице“; на историјске записе: „Градачка црква (код Рашке)“, „Протски печати“; на образовне расправе: „Црква и школа“; на вијести из културног живота: „Певачка дружина *Бранко* у Лесковцу“; на некролошке записе: „Коста Јовановић, прота пожаревачки“ и сл. Ту су, наравно, и већ поменуте црквено-историјске новеле: „Света Христина“, као и црквено-историјски спјев „Цар Ахав“.

У другом годишту листа (1888), Алексић је објавио 27 текстова. Указујемо на неке од најважнијих: црквено-историјску новелу „Свети Адријан и Наталија“; на пјесме: „Неверни Тома“, „Високи Дечани“; на расправу „Виктор, бивши архијереј нишки“; на пригодне јубиларне чланке: „100-годишњица Вука Стеф. Караџића“, „50-то годишњица смрти Димитрија Давидовића“; као и на бројне некрологе о свештеницима, јавним радницима и књижевницима (Стевча Михаиловић, Јеремија Обрадов Караџић, Јеврем Миленковић, Радивоје Милојковић) и сл.

У трећем годишту (1889), Алексић је објавио 29 текстова. Указујемо на неке од најважнијих: „Беседу у Лесковачкој цркви на молепству за срећно ступање на српски престо краља Александра I-вог“; на некрологе поводом упокојења херцеговачког устаника Мића Љубибратића, као и професора богословије Јанићија Поповића и сл. Ту су и чланци: „Повратак митрополита српског господина Михаила“, „Ретки гости – поводом доласка у Лесковац митрополита Михаила и епископа нишког Јеронима“ и сл. Присутни су и „претплатни позиви“ читаоцима да купују *Црквени гласник* и тако омогуће његов опстанак и даље излажење. Важно је указати и на поједине полемичке чланке, попут онога који се односио на Алексићев чланак „Један поглед на *Проект Закона о уређењу црквених власти*“ и сл. Овдје се посебно осврћемо и на један чланак важан за црквену историју града Лесковца. Ради се о тексту под насловом „Освећење Светог Илије, новоподигнутог Лесковачког храма“, који је изашао у броју 13-14/1889. године, а свједочи о завршетку нове градске цркве, подигнуте како смо претходно нагласили највише заслугом епископа нишког Димитрија (Павловића), каснијег митрополита српског, као и самог проте Димитрија Н. Алексића.

Поред широко распрострањених прилога који нису имали локални карактер, већ су упућивали на интегрално јединство српске духовности, књи-

живности, историје и културе, те на укључивање новоослобођених крајева јужне Србије у јединствену државотворну матицу, након Српско-турских ратова (1875-1876; 1877-1878), вриједно је поменути и имена истакнутих сарадника *Црквеног гласника*, који су долазили из готово свих тадашњих области на којима је обитавао српски народ. Издвајамо међу њима: Ђорђа Николајевића, митрополита дабро-босанског; Димитрија, епископа нишког; професора историје Милоша С. Милојевића; архимандрита Данила, из древног манастира Свети Роман код Ражња; Никанора, епископа жичког; митрополита Михаила (Јовановића); Јеронима, епископа нишког; проту и црквеног писца и професора Стевана М. Димитријевића и др. Из овог кратког пописа види се да је Димитрије Н. Алексић био окупио око себе „приличан број елитних сарадника из редова црквено-просветних радника и писаца, иза којих је доцније остала њихова богата заоставштина, коју су оставили у нашој црквеној књижевности, науци и култури“ (Протић, 1978: 44). Што је најважније, Алексић је исказивао потпуну свијест о јединству српског народа и визији *Црквеног гласника* као оне периодичне публикације која ће радити на неопходној великој идентитетској обнови српске националне свијести на тек ослобођеним просторима, након вишевијековног rop-ства и систематског гушења тог идентитета.

2.3. Уређивање календара *Крин* „за просту годину 1887“, Димитрије Н. Алексић је осмислио кроз три цјелине. Прву цјелину чини дванаест страница календарских информација, као што су „православни“ календар, „римски“ календар, те бројна друга обавјештења: о равнодневници, о изласку и заласку сунца, о мјесечевим мијенама, о временским приликама, о усјевима, сјетвама и жетвама, о виноградима и сл. Другу цјелину чини „Родослов владајућих краљева дома српског“, затим исцрпан попис „Црквених великодостојника у Србији“, датуми државних празника и светковина и сл. Трећу цјелину чине поучно-забавни прилози, међу којима се налази и седам текстова Димитрија Н. Алексића. Три текста су нова и први пут овдје објављена, а ми посебно указујемо на двије претходно поменуте приче из народног живота у лесковачком и власотиначком крају: „Стрижба“ и „Паланачка пресуда“.

3.0. На крају овога огледа можемо закључити да је прота Димитрије Н. Алексић за свега тридесет двије године живота оставио значајан и изузетно обиман траг у црквеном и културном животу на југу Србије, те да се посебно истакао као врсни уредник листа *Црквени гласник*. Међу књижевним радовима, поред пригодних црквено-поучних новела и поема, посебно мјесто припада историјском роману *Осветници*, који не само да припада једном од првих написаних и објављених романа на југу Србије, а посебно у граду Нишу, већ представља и дјело које заслужује нова читања и нова публиковања. Све нас то обавезује да на адекватан начин обновимо интересовања и

укажемо на културноисторијски и књижевноисторијски значај овога заборављеног српског књижевника и културног посленика.

Литература

- АЛЕКСИЋ (1886). Димитрије Н. Алексић, *Осветници*, Штампарија Косте Чендеша, Ниш, 62 с.
- ДИМИТРИЈЕВИЋ (1954). Сергије Димитријевић, „Алексић Димитрије“, *Лесковачка енциклопедија*, Лесковац, с. 14-15.
- ЂОРЂЕВИЋ (1970). Драгутин М. Ђорђевић, „Скица за биографију Димитрија Н. Алексића, уредника *Црквеног гласника*“, *Лесковачки зборник*, бр. 10/1970, Лесковац, с. 209-213.
- ПРОТИЋ (1978). Милисав Д. Протић, *Нишки и лесковачки прота Димитрије Н. Алексић, његов опус и Црквени гласник*, Просвета, Ниш, 48 с.
- ПУЗОВИЋ (2004). Предраг Пузовић, „Алексић, Димитрије“, *Српски биографски речник*, књига прва, Матица српска, Нови Сад, с. 107.

Goran M. Maksimović

THE FORGOTTEN WRITER FROM THE SOUTH OF SERBIA, DIMITRIJE N. ALEKSIĆ (1857-1889), ARCHPRIEST OF NIŠ AND LESKOVAC

Summary

Essay shown the life and literary biography of the forgotten writer from the south of Serbia, Dimitrije N. Aleksić (Aleksinac, november 11, 1857 – Leskovac, december 19, 1889). He expressed himself as a church writer, literate and editor in the eighties of the 19th century. The published books of this writer are specially presented: *Bogoslovija i sveštenstvo u Srbiji* (church study, Belgrade, 1880), *Ubrisana suza* (poem, Belgrade, 1880), *Veliki četvrtak* (church poem, Belgrade, 1880), *Ubrisana suza* (poem, Belgrade, 1881), *Veliki četvrtak* (church poem, Belgrade, 1885), *Veliki petak* (church poem, Belgrade, 1886), *Velika subota* (church poem, Niš, 1886) *Mučenici za veru* (historical church novel, Belgrade, 1888).

Keywords: Serbian literature, southern Serbia, 19th century, forgotten writers, church studies, poems, novels, church-historical novels